

زن، زندگی، آزادی

نگاهی به مبارزه زن ایرانی علیه سرکوب سیستماتیک

توانا
TAVANA

آموزشکده آنلاین
برای جامعه مدنی ایران

e-collaborative
for civic education

زمستان ۱۴۰۳

اندکی پس از رسیدن به تهران از شهر زادگاهش، سقز، در بیست و دوم شهریور ۱۳۹۱ مهسا/ژینا امینی ۲۲ ساله توسط نیروی ویژه پلیس جمهوری اسلامی برای کنترل حجاب اسلامی با نام رسمی «پلیس امنیت اخلاقی» موسوم به «گشت ارشاد» به بهانه عدم رعایت صحیح پوشش موهایش دستگیر شد. پلیس به برادر او، که آن زمان همراهش بود، اطلاع داد که مهسا به مقر معروف و بدنام گشت ارشاد تهران در خیابان وزرا برده شده و پس از یک «کلاس آموزشی» یک ساعته آزاد خواهد شد. ساعاتی بعد، مهسا بیهوش به بیمارستان کسری منتقل شد.^{۲۰۱}

تصویری که نیلوفر حامدی، روزنامه‌نگار، از والدین مهسا-ژینا امینی در بیمارستان کسری تهران در حساب ایکس (توییتر سابق) خود منتشر کرد.

سه روز بعد، هنگامی که نیلوفر حامدی، خبرنگار روزنامه شرق، عکسی از والدین داغدار مهسا-ژینا در بیمارستان کسری در توییتر منتشر کرد، جمعیتی از مردم شروع به تجمع

۱. مرگ مغزی مهسا ۲۲ ساله بر اثر ضربات مأموران گشت ارشاد اسلامی، کیهان لندن، ۲۴ شهریور ۱۴۰۱.

۲. «مهسا امینی در کما»؛ پلیس می‌گوید «تاگهانی دچار عارضه قلبی شد»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۴ شهریور ۱۴۰۱.

مقابل بیمارستان کردند. پس از انتشار خبر جان باختن مهسا-ژینا، بر اثر ضربات وارده به سرش در دوران بازداشت، اعتراضاتی عمومی به سرعت آغاز شد. خبرها درباره او موجی بی سابقه از ناآرامی‌ها را برانگیخت که با مشارکت فعال و برجسته زنان جوان همراه شد و طی چند هفته به تمام کشور گسترش یافت.

حمله پلیس به مهسا، نمونه‌ای دیگر از تاریخ طولانی سرکوب خشونت‌آمیز زنان توسط رژیم اسلامی بود. اندکی پس از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷، رژیم محدودیت‌ها علیه زنان را آغاز کرد و پوشش اسلامی را اجباری ساخت. در بهار ۱۳۵۹، آیت‌الله روح‌الله خمینی، بنیان‌گذار جمهوری اسلامی، اعلام کرد که زنان باید حجاب بر سر کنند. این اعلامیه موجب اعتراض گسترده در روز جهانی زن، هشتم مارس، در تهران شد.^۱ حدود ۱۵ هزار زن از پیشینه‌های مختلف در اعتراض به حجاب اجباری دست به تظاهرات زدند. اعتراضات به شهرهای دیگر گسترش یافت و پنج روز ادامه داشت. این اعتراضات نخستین حرکت بزرگ علیه رژیم اسلامی به شمار می‌رفت و رژیم را مجبور به عقب‌نشینی موقت در اجرای قانون حجاب کرد. سه روز بعد از آن اعتراضات آیت‌الله محمود طالقانی، از روحانیون برجسته انقلابی، در مصاحبه‌ای با روزنامه اطلاعات اعلام کرد: «در مسئله حجاب اجباری نیست».^۲

دو تصویر از تظاهرات روز جهانی زن، اسفند ۱۳۵۷. تصویر سمت چپ: ملیحه نیکجوند، بازبگر تئاتر و تلویزیون، در حال گفت‌وگو با یک آخوند، عکاس: هنگامه جلالی (گلستان).

۱. در اندیشه امام خمینی: حجاب مخالف آزادی نیست، پرتال روح‌الله خمینی.

۲. آیت‌الله طالقانی: در مورد حجاب اجبار در کار نیست، تاریخ ایرانی، ۸ اسفند ۱۳۹۶.

با این همه حجاب در ابتدای دهه شصت رسماً اجباری اعلام شد و زنانی که به باور حکومت «پوشش اسلامی مناسب» نداشتند، از ورود به محل‌های کار و ادارات دولتی منع شدند.^۱ به زودی، شاخه‌های مختلف کمیته انقلاب اسلامی - مانند کمیته امر به معروف و نهی از منکر - و دیگر نیروهای شبه‌نظامی شروع به گشت‌زنی در خیابان‌ها کردند تا حجاب را به مردم تحمیل کنند.^۲ شدت برخورد آن‌ها در مواردی به حدی بود که خمینی خود به ظاهر مداخله کرد و به این گروه‌ها توصیه کرد از حمله به زنان به دلیل حجاب نامناسب خودداری کنند. در سال ۱۳۶۲، مجلس شورای اسلامی با تصویب قانون مجازات اسلامی این رویه را به قانون بدل کرد و عدم رعایت حجاب توسط زنان را با مجازات زندان، جریمه نقدی یا ۷۴ ضربه شلاق جرم‌انگاری کرد؛^۳ امری که به طور کامل با ماده ۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر، که شکنجه و «رفتار یا مجازات‌های ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز» را ممنوع کرده است، در تضاد است.^۴

در سال ۱۳۸۴ و در دوران رییس جمهور تندرو و محافظه‌کار، محمود احمدی‌نژاد، گشت ارشاد به عنوان یک شاخه متمایز از نیروی انتظامی برای آنچه «تأمین امنیت اخلاقی در جامعه» نامیده می‌شد تاسیس شد. ابتدا، وظیفه گشت ارشاد «تذکر شفاهی» به افراد دارای حجاب نامناسب در اماکن عمومی، از جمله خیابان‌ها، پارک‌ها و حتی داخل خودروها، و همچنین نظارت بر مراکز تجاری بود.^۵ ون‌های سبز پلیس که توسط افسران مخصوص - به‌ویژه زنانی که چادر مشکی کامل پوشیده بودند - اداره می‌شدند، به منظره‌ای آشنا برای شهروندان تبدیل شدند که در خیابان‌ها، میدان‌ها و مراکز خرید شهرهای بزرگ زنان عابر را برای یافتن نشانه‌های «حجاب نامناسب» زیر نظر داشتند. با این حال، پس از چند ماه، رویکرد آن‌ها به شدت تغییر کرد. افسران شروع به حملات لفظی و فیزیکی و دستگیری زنانی کردند که به نظرشان پوشش نامناسب داشتند.

۱. چگونه در اوایل انقلاب حجاب اجباری شد، میترا شجاعی، دویچه‌وله فارسی، ۱۴/۱۰/۱۳۹۲.

۲. از نارالله و جندالله تا گشت ارشاد؛ ابزار ۴۰ سال اعمال حجاب اجباری در ایران، احسان مهرابی، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۶ شهریور ۱۴۰۱.

۳. جرم بدحجابی در قانون مجازات اسلامی چیست؟، بنیاد وکلا، تیر ۱۴۰۱.

4. Universal Declaration of Human Rights, United Nations.

۵. از نارالله و جندالله تا گشت ارشاد؛ ابزار ۴۰ سال اعمال حجاب اجباری در ایران، احسان مهرابی، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۶ شهریور ۱۴۰۱.

خودروهایی که رانندگان آن‌ها حجابی به اصطلاح «شل» داشتند یا حتی مسافرانی با «حجاب نامناسب» حمل می‌کردند، جریمه می‌شدند یا تا ۲ ماه توقیف می‌شدند. تا به امروز گزارش‌ها، شکایات و ویدیوهای متعددی در رسانه‌های اجتماعی از خشونت گشت ارشاد علیه زنان منتشر شده است. این موارد شامل توهین‌های لفظی به زنان و همراهان آن‌ها، بازداشت‌های خشن، و ضرب‌وشتم در مراکز بازداشت است که منجر به آسیب‌دیدگی، بستری‌شدن در بیمارستان و در برخی موارد حتی تیراندازی و مرگ شهروندان شده است.^۱

تصویری از ویدیویی که دختری جوان را در حال دستگیری خشونت‌آمیز و پرتاب به داخل ون توسط نیروهای گشت ارشاد نشان می‌دهد. این ویدئو در سال ۱۳۹۹ در رسانه‌های اجتماعی منتشر شد.

۱. قتل به معروف، نهی از زندگی؛ گاهشمار فجایع گشت ارشاد در ایران، احسان مهرابی، العربیه فارسی، ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۲.

زهرای بنی یعقوب، دانشجوی پزشکی ۲۶ ساله، نخستین قربانی مستند خشونت گشت ارشاد است. او در سال ۱۳۸۶ حین گردش با نامزدش در پارکی در شهر همدان دستگیر شد و دو روز بعد در بازداشتگاه جان باخت. مسئولان بازداشتگاه ادعا کردند که او با استفاده از یک بنر تبلیغی خودکشی کرده است اما خانواده زهرا این ادعا را رد کردند، زیرا روی بدن او کبودی‌هایی دیده بودند و ضمنا او در تماس تلفنی با برادرش، ۱۵ دقیقه پیش از درگذشتش، هیچ نشانه‌ای از قصد خودکشی نشان نداده بود. پدر او بعدتر در مصاحبه‌ای اعلام کرد که کبودی‌هایی روی بدن زهرا دیده و در گوش‌ها و بینی او خون مشاهده کرده است.^۱ خانواده او علیه مسئولان بازداشتگاه به اتهام قتل عمد شکایت کردند اما دادگاه پرونده را با این حکم که مرگ او خودکشی بوده است، مختومه کرد. خانواده زهرا در چندین مورد تهدید شدند و به علاوه به آن‌ها برای انصراف از پیگیری علت مرگ دخترشان در بازداشتگاه پیشنهاد دریافت پول داده شد.^۲

ابوالقاسم بنی یعقوب، پدر زهرا، در مراسم چهلمین روز درگذشت او، عکاس: آرش عاشوری‌نیا.

۱. رای دادگاه: زهرا بنی یعقوب در زندان خودکشی کرده است، رادیو فردا، ۲۰ تیر ۱۳۸۷.

۲. پدر زهرا بنی یعقوب: با رشوه و تهدید ساکت نمی‌شویم، وبلاگ «ما زنان»، ۳۱ شهریور ۱۳۹۰.

در حادثه دیگری که ویدیوی آن در رسانه‌های اجتماعی منتشر شد و جنجال گسترده‌ای برانگیخت، نیروهای گشت ارشاد سه دختر و دو پسر را در پارکی در تهران به اتهام آب‌پاشی به یکدیگر دستگیر کردند. یکی از دختران هنگام بازداشت مقاومت کرد که به‌طور خشونت‌آمیزی مورد ضرب و شتم قرار گرفت و به داخل ون پرتاب شد.^۱

در یکی دیگر از موارد بدرفتاری پلیس با زنان، سپیده رشنو، نویسنده جوان که درگیری او با زنی دیگر در اتوبوس بر سر موضوع حجاب در رسانه‌های اجتماعی به سرعت منتشر شد، دستگیر و مجبور به اعتراف در صداوسیما شد. او به اتهام «تبلیغ علیه جمهوری اسلامی» و «تشویق به فساد اخلاقی و فحشا» تحت خشونت از سوی حکومت قرار گرفت.^۲ در ویدیو اعترافات اجباری او، کبودی‌هایی اطراف چشمان رشنو دیده می‌شد و گزارش شده بود که او مدت کوتاهی پیش از اعترافات اجباری‌اش به دلیل خونریزی داخلی در ناحیه معده بستری شده بود.^۳

عبدالصمد خرمشاهی، وکیل و مدافع حقوق بشر، می‌گوید حمله فیزیکی یا حتی لفظی به افرادی که حجاب نامناسب دارند، خلاف قانون است و باید توسط نهادهای مربوطه مورد بررسی قرار گیرد.^۴ این اقدام همچنین نقض ماده ۱۰ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است که حکومت ایران به اجرای آن تعهد داده است. این ماده تصریح می‌کند که «همه افراد محروم از آزادی باید با انسانیت و با احترام به حیثیت ذاتی انسان مورد رفتار قرار گیرند».^۵

با این حال، هیچ روندی از نظارت و پاسخ‌گویی در زمینه تخلفات گشت ارشاد وجود نداشته است و افسران ارشد نیروی انتظامی و مقامات دولتی و حکومتی نه تنها از خشونت علیه زنان حمایت کرده‌اند، بلکه آن را تشویق نیز کرده‌اند.^۶ در سال ۱۳۹۷ هنگامی که

۱. پلیس تهران بازداشت دو مامور به دلیل «برخورد خشن» با یک دختر را متوقف کرد، صدای آمریکا فارسی، ۵ تیر ۱۳۹۸.

2. Sepideh Rashnu, United States Commission on International Religious Freedom.

۳. سپیده رشنو به علت خونریزی داخلی به بیمارستان منتقل شده بود، ایران‌وایر، ۱۳ مرداد ۱۴۰۱.

۴. «گشت ارشاد» یا «ارشاد گشت؟!» | واکنش‌ها به ویدئوی درگیری مامور پلیس با دختر جوان، پایگاه خبری آفتاب، ۴ تیر ۱۳۹۸.

5. International Covenant on Civil and Political Rights, United Nations.

۶. قتل به معروف، نهی از زندگی؛ گاهشمار فجایع گشت ارشاد در ایران، احسان مهرابی، العربیه فارسی، ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۲.

مینو حسن آبادی، ۴۷ ساله، به دلیل اعتراض به ضرب و شتم یک زن جوان توسط نیروهای گشت ارشاد به طور خشونت آمیزی بازداشت شد، صادق لاریجانی، رئیس وقت قوه قضاییه جمهوری اسلامی، اظهار داشت که نیروی انتظامی نباید «حتی یک قدم عقب نشینی کند» زیرا این کار اقتدار پلیس و توانایی آن‌ها در تامین امنیت کشور را تضعیف می‌کند.^۱

تشکیل گشت ارشاد با جنجال‌های بسیاری همراه بوده و روند آن نیز ابهامات فراوانی داشته است. جواد امام، سیاستمدار و عضو جبهه اصلاحات، در شهریور ۱۴۰۱ در مصاحبه‌ای با خبرگزاری کار ایران (ایلنا) مدعی شد که گشت ارشاد مطابق با «قانون حجاب و عفاف»، که در سال ۱۳۹۸ توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب شد و بعدها در سال ۹۹ تحت عنوان مصوبه ۸۲۰ اصلاح شد، ایجاد شده است.^۲ و این قانون همچنین در گزارش ستاد امر به معروف و نهی از منکر درباره سیاست‌های آینده حجاب در ایران در سال ۱۴۰۰ ذکر شده است. این قانون از جمله نیروهای انتظامی کشور را موظف به تعقیب «افراد با حجاب بد» در خیابان‌ها می‌کند.^۴

با این حال، ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی، که حجاب اجباری را قانونی کرده است، تنها تصریح می‌کند که «زنانی که بدون حجاب اسلامی در اماکن عمومی و معابر ظاهر شوند، به ۱۰ روز تا دو ماه حبس یا جریمه نقدی محکوم خواهند شد».^۵ بر این اساس، جرم «حجاب بد» در قانون اساسی جمهوری اسلامی و در قانون مجازات اسلامی تعریف نشده است و جمهوری اسلامی هرگز دستورالعمل‌های مشخصی برای «حجاب مناسب» ارائه نکرده است. بلکه «قانون حجاب و عفاف» مصوب ۱۳۸۴، اختیار تعریف معیارهای عفاف و پوشش نامناسب را به نیروی انتظامی و در نتیجه افراد مجری قانون داده است تا

۱. یک زن به دلیل اعتراض به کتک زدن دختر جوانی توسط «گشت ارشاد» بازداشت شد، رادیو فردا، ۳ اردیبهشت ۱۳۹۷.

۲. جواد امام: تاریخ مصوبه گشت ارشاد مشخص است به کدام دولت می‌رسد/ موضوع فقط محدود به گشت ارشاد نیست، پایگاه خبری تیک، ۳۰ شهریور ۱۴۰۱.

3 Keyhan International, June 16, 2014.

۴. همه چیز درباره مصوبه حجاب و عفاف سال ۸۴ که رئیسی ابلاغ کرد + متن کامل، رویداد ۱۷، ۲۴ تیر ۱۴۰۱.

5. Islamic Penal Code of the Islamic Republic of Iran – Book Five, Iran Human Rights Documentation Center, July 15, 2013.

به صورت خودسرانه زنان را سرکوب کنند.^۱

به عبارت دیگر، این اقدام شورای عالی انقلاب فرهنگی، خود نقض مستقیم ماده ۷۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی است که اختیار تصویب قوانین در همه امور را به مجلس شورای اسلامی می‌دهد. در آن زمان مجلس هنوز قانون حجاب و عفاف یا هر قانون دیگری درباره حجاب را تصویب نکرده بود.^۲

رویکرد خودسرانه نیروی انتظامی برای به اصطلاح «حفاظت از حجاب و عفاف» منجر به ایجاد نابرابری‌های چشمگیری در سراسر ایران شده است. شهرهای بزرگ، به‌ویژه تهران، و شهرهای به اصطلاح «مقدس» مانند قم و مشهد بیش‌ترین فشار سرکوب را متحمل شده‌اند. احمدرضا رادان، رئیس وقت پلیس تهران، در سال ۱۳۹۲ در مصاحبه‌ای گفت که پلیس «مانتوهای تنگ یا کوتاه، لباس‌های آستین‌کوتاه یا نمایان‌بودن مو» را به عنوان مثال‌هایی از حجاب بد تلقی می‌کند.^۳ با این حال، این اظهارات دیدگاه‌های شخصی رئیس وقت پلیس تهران بود و نه دستورالعمل‌هایی که حتی به نیروهای پلیس در تهران ابلاغ شده بود، چه برسد به شهرهای دیگر. به عنوان مثال، در مشهد، «ستاد ۲۱ تیر»^۴ در تابستان ۱۴۰۰ در استان خراسان رضوی (مشهد) برای ترویج حجاب و عفاف در ادارات دولتی تشکیل شد. این ستاد دستورالعمل‌های جدیدی معرفی کرد، از جمله ممنوعیت استفاده از عکس پروفایل با موی باز برای زنان در شبکه‌های اجتماعی و ممنوعیت استخدام منشی از جنس مخالف برای مدیران.^۵ در نمونه دیگری از اعمال قانون حجاب، اسماعیل رحمانی، دادستان مشهد، در سال ۱۴۰۱ در مصاحبه‌ای اعلام کرد که دفتر دادستانی از استاندار درخواست کرده است که بانک‌ها و ادارات دولتی از ارائه خدمات به افراد دارای «حجاب بد» خودداری کنند. همچنین استاندار بوشهر، صالح رحیمی، حکمی صادر کرد که بر اساس

۱. نیروی انتظامی چگونه در دام «گشت ارشاد» گرفتار شد؟، عصر ایران، ۱۷/۸/۱۴۰۱.

۲. همه چیز درباره مصوبه حجاب و عفاف سال ۸۴ که رئیسی ابلاغ کرد + متن کامل، رویداد ۲۴، ۱۷ تیر ۱۴۰۱.

۳. نیروی انتظامی چگونه در دام «گشت ارشاد» گرفتار شد؟، عصر ایران، ۱۷/۸/۱۴۰۱.

۴. رادان مصادیق بدحجابی را اعلام کرد، فرارو، ۵ تیر ۱۳۹۱.

۵. ۲۱ تیر در تقویم جمهوری اسلامی «روز ملی حجاب و عفاف» نام‌گذاری شده است.

۶. گشت ارشاد جدید در مشهد / برای آقایان؛ کروات، پاپیون، تی‌شرت، زیورآلات و شلوارهای زاپ‌دار ممنوع / گشت نامحسوس در تمام ادارات، شرکت‌ها، مطب، داروخانه و مکان‌های عمومی / عکس پروفایل‌ها باید اسلامی باشد، عصر ایران، ۱۱ تیر ۱۴۰۱.

آن باید اتاق‌های کارمندان مرد و زن در ادارات دولتی جدا شود و تمامی کارمندان زن شورای شهر موظف به استفاده از چادر شدند.^۱ و رویکرد خودسرانه رژیم در مسئله حجاب تا حدی ناشی از این واقعیت است که اجباری بودن حجاب به طور صریح در قرآن بیان نشده است. تنها آیه‌ای که به این موضوع اشاره دارد این گونه می‌گوید: «به زنان باایمان بگو ... زینت‌های خود را، جز آنچه که ظاهر است، آشکار نسازند و روسری‌های خود را بر سینه‌هایشان بیفکنند و زینت‌های خود را آشکار نسازند»^۲ مگر برای محارم خود. به دلیل این ابهام، اکثر کشورهای مسلمان رویکردهای متفاوتی به مسئله حجاب داشته‌اند. در حالی که کشورهایی مانند ترکیه و لبنان قوانین حجاب اجباری ندارند، در ایران و افغانستان حجاب برای تمامی زنان، صرف نظر از دین آن‌ها، در سراسر کشور اجباری است. در افغانستان، طالبان پس از بازپس‌گیری کنترل کشور در سال ۱۴۰۰، وزارت امر به معروف و نهی از منکر را دوباره تأسیس کرد و در سال ۱۴۰۲ قانونی تصویب کرد که تمامی زنان را ملزم به پوشاندن صورت با برقع یا نقاب می‌کند. در اندونزی، تنها زنان مسلمان در استان آچه به‌طور قانونی موظف به استفاده از حجاب هستند و پلیس شریعت موسوم به «ولایة الحسبه» مسئول اجرای آن است. با این حال، بسیاری از استان‌ها و شهرهای دیگر نیز با صدور احکام محلی، قوانین سخت‌گیرانه‌ای درباره پوشش اسلامی برای زنان اعمال کرده‌اند.^۴

شایان ذکر است که حجاب اجباری برای زنان و پیگرد قانونی آن‌ها به دلیل عدم رعایت آن، تنها یکی از آشکارترین جنبه‌های سرکوب حقوق زنان پس از انقلاب ۱۳۵۷ بوده است. رژیم اسلامی ایران سایر جنبه‌های زندگی زنان را نیز تحت نظارت و کنترل قرار می‌دهد، از جمله حقوق آن‌ها در زمینه خانواده، انتخاب رشته دانشگاهی و حتی انتخاب شغل. قانون مدنی موجود در ایران (مواد ۱۰۳۴ تا ۱۱۹۴) مرد را به عنوان رئیس خانواده

۱. چادر یک پوشش کامل بدن است که بعضی زنان ایرانی هنگام خارج شدن از خانه آن را می‌پوشند. این پوشش معمولاً همراه با یک روسری کوچک‌تر زیر چادر است. چادر به‌طور کامل بدن زن را می‌پوشاند و شامل پوشش سر نیز می‌شود. زیر چادر معمولاً یک لباس، بلوز و دامن، یا بلوز و شلوار پوشیده می‌شود.

۲. رئیسی دستور اجرای کامل مصوبه عفاف و حجاب را صادر کرد، ایران اینترنشنال، ۱۵ تیر ۱۴۰۱.

۳. قرآن، سوره نور، آیه‌های ۳۰ و ۳۱.

4. Indonesian Women Speak Out on Dress Codes, Human Rights Watch, July 21, 2022.

به رسمیت می‌شناسد و به او حق انحصاری طلاق «هر گاه که بخواهد»، حق تعیین محل سکونت زن و نیز حق جلوگیری از اشتغال زن را می‌دهد اگر شغل او را «مغایر با مصالح خانوادگی یا حیثیت خود یا همسرش» تشخیص دهد.^۱ در سال ۱۳۷۱، شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوبه‌ای تصویب کرد که سیاست‌های ایران در مورد اشتغال زنان را هدایت می‌کرد و بر نقش کلیدی زنان به عنوان مادر و مراقب تأکید داشت و حرفه‌هایی مانند معلمی، مامایی و پرستاری را برای آنان توصیه می‌کرد. پس از آن، زنان از حق تحصیل در حدود ۷۰ زیرشاخه در آموزش عالی محروم شدند و نمی‌توانستند به مشاغلی مانند آتش‌نشانی یا قضاوت، که نامناسب برای زنان قلمداد می‌شد، دست یابند.^۲

زنان از سفر به خارج از کشور بدون اجازه «سرپرست» (پدر، پدربزرگ پدری یا شوهر) ممنوع هستند. سال‌ها، زنان برای سفر تنهایی در داخل کشور نیز مجبور بودند نامه‌ای از کلانتری محل دریافت کنند تا حضور خود را در شهری دیگر توجیه کرده و بتوانند اتاق هتل رزرو کنند. اگرچه گزارش شده این قانون در سال ۱۳۸۷ لغو شده است، اما بسیاری از هتل‌ها و مهمان‌سراها هنوز بر اساس قانونی نانوشته از ارائه خدمات به زنان تنها، بدون نامه کلانتری خودداری می‌کنند. در سال ۱۳۹۸ دو زن جوان که قصد داشتند در هتلی در اصفهان اقامت کنند، به کلانتری ارجاع داده شدند؛ جایی که افسر پلیس با پدر یکی از زنان - که متاهل بود - تماس گرفت تا اطمینان حاصل کند که از محل حضور دخترش آگاه است. یکی از این زنان در مصاحبه‌ای گفت: «با ما مثل دختران فراری رفتار کردند.»^۳

در این فضای تبعیض و نابرابری عمیق، فعالان مدافع حقوق زن در ایران - علی‌رغم پیگرد خشونت‌آمیز آن‌ها به بهانه عدم عفاف و پایبندی به قوانین و مقررات پوشش اسلامی - کمپین‌های خود را بر سایر اشکال بی‌عدالتی علیه زنان متمرکز کردند. برجسته‌ترین این فعالیت‌ها، کمپین یک میلیون امضا در سال ۱۳۸۵ بود - الهام‌گرفته از کمپین یک میلیون امضا توسط اتحادیه زنان مراکش برای حقوق زنان در سال ۱۳۷۱ - که خواستار حقوق برابر اجتماعی و اقتصادی برای زنان بود، مانند حق برابر در ارث، حضانت فرزندان، لغو

1. Civil Code of the Islamic Republic of Iran, UNHCR.

۲. اشتغال زنان و نگاه قانون کشور ما به اشتغال آن‌ها چگونه است، یاسا، ۲۲ آذر ۱۳۹۸.

۳. اما و اگرهای پذیرش خانم‌های تنها در هتل، باشگاه خبرنگاران جوان، ۵ خرداد ۱۳۹۵.

سنگسار و غیره.^۱ این کمپین که به‌عنوان یکی از گسترده‌ترین جنبش‌های مردمی زنان ایران پس از انقلاب ۱۳۵۷ توصیف شده است، قصد داشت مردم، به‌ویژه زنان، را در زمینه اهمیت اقدام جمعی، بحث و گفت‌وگو میان شهروندان، اصلاحات از پایین به بالا، تقویت حوزه عمومی، توانمندسازی زنان و ضرورت جنبش‌های مردمی برای دستیابی به تغییرات اجتماعی پایدار آگاه کند.^۲

اگرچه کمپین موفق به جمع‌آوری یک میلیون امضا نشد، تلاش‌های بنیان‌گذاران آن آگاهی را درباره چالش‌ها و تبعیض‌هایی که زنان ایرانی در داخل و خارج از کشور با آن مواجه هستند افزایش داد. این کمپین زنان ایرانی و فعالان مدافع حقوق بشر نظیر نسرين ستوده، شیرین عبادی، سیمین بهبهانی، شیرین اردلان، نرگس محمدی، بابک احمدی و دیگران را گرد هم آورد و توانمند ساخت؛ افرادی که نقش‌های حیاتی در حمایت و دفاع از حقوق بشر و حقوق زنان در کشور ایفا کردند. این کمپین همچنین جوایز معتبری را دریافت کرد، مانند جایزه سیمون دو بووار در سال ۱۳۸۸،^۳ جایزه آنا پولیتکوفسکیا و جایزه جهانی حقوق زنان از سوی بنیاد فمینیست ماجوریتی.^۴ هدف این کمپین به‌طور مشخص شامل مسئله حجاب اجباری نبود، اما به «انتخاب حجاب» اشاره داشت. شیرین اردلان در مصاحبه‌ای با کیهان لندن در سال ۱۳۹۷ درباره این موضوع اظهار داشت که شرایط اجتماعی آن زمان و پابندی بسیاری از زنان به پوشش اسلامی مانع از تمرکز کمپین بر مسئله حجاب اجباری می‌شد.^۵

با این حال، مخالفت با حجاب اجباری به‌زودی جدی‌تر شد و به‌شکل قدرتمندتری وارد گفتمان جامعه مدنی گردید؛ از جمله با کمپین‌هایی مانند «نه به حجاب اجباری»

۱. کمپین یک میلیون امضا: تغییر برای برابری در ایران، آموزشکده توانا.

۲. تجربه کمپین یک میلیون امضا: رهایی از مذهب و سرمایه، حاتم سمیع، رادیو زمانه، ۲ فروردین ۱۳۹۵.

۳. کلیات طرح "یک میلیون امضاء برای تغییر قوانین تبعیض‌آمیز"، تغییر برای برابری، ۲۸ مرداد ۱۳۸۵.

4. The Simone de Beauvoir prize for Women's freedom 2009 is awarded to the Iranian campaign "One Million Signatures", Prix Simone de Beauvoir pour la liberté des femmes, 9 January 2009.

5. Iranian activists' One Million Signatures campaign for gender justice, 2006-2008, Global Nonviolent Action Database.

۶. گفتگو با شیرین اردلان در مورد کمپین یک میلیون امضا: جوانه می‌زنم به روی زخم بر تنم، کیهان لندن، ۸ تیر ۱۳۹۷.

از سوی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان لیبرال دانشگاه‌های ایران در سال ۱۳۹۱ و کمپین «آزادی‌های یواشکی من» توسط فعال ایرانی، مسیح علی‌نژاد، در سال ۱۳۹۳. دانشجویان و فارغ‌التحصیلان لیبرال دانشگاه‌های ایران در تابستان ۹۳ صفحه‌ای برای کمپین «نه به حجاب اجباری» در فیسبوک ایجاد کردند و از مردم دعوت کردند تا با ارسال عکس‌های خود به کمپین، حمایتشان از آزادی انتخاب در حجاب را نشان دهند. حرکت آنلاین «آزادی‌های یواشکی» نیز که به عنوان یک صفحه فیسبوک توسط مسیح علی‌نژاد آغاز شد، از زنان ایرانی می‌خواست تا عکس‌هایی از خود بدون حجاب اجباری و به عنوان اعتراضی علیه حجاب اجباری ارسال کنند. خیلی زود هشتگ #MyStealthyFreedom در فیسبوک و توییتر فراگیر شد و ده‌ها هزار زن با ارسال عکس‌های خود در این حرکت اعتراضی شرکت کردند. علی‌نژاد به‌خاطر نقش و تلاش‌هایش، در سال ۹۴ از سوی اجلاس ژنو برای حقوق بشر و دموکراسی برای «دادن صدا به بی‌صداها و تحریک وجدان بشریت برای حمایت از مبارزه زنان ایرانی برای حقوق انسانی اساسی، آزادی و برابری» مورد تقدیر قرار گرفت.

تصویری منتشرشده از زنی ایرانی بدون حجاب اجباری در ایستگاه متروی تهران در سال ۱۳۹۳ در صفحه «آزادی‌های یواشکی». در توضیحات عکس نوشته شده بود: «آزادی یواشکی را به عنوان یک مبارزه می‌دانم. هر جا که بتوانم، حجاب اجباری را برمی‌دارم؛ در بزرگراه، جاده، طبیعت، کلاس درس.»

در سال ۱۳۹۶، مسیح علی‌نژاد مبارزه با حجاب اجباری را به خیابان‌ها برد و کمپین «چهارشنبه‌های سفید» را راه‌اندازی کرد. او از زنان خواست عکس‌ها یا ویدیوهایی از خود در حال برداشتن حجاب در فضاهای عمومی یا با شال‌های سفید به‌عنوان نماد اعتراض به اشتراک بگذارند. این کمپین نافرمانی مدنی تلاش داشت فراگیر باشد و نیز زنانی را که با میل خود حجاب می‌پوشند اما با قانون اجباری پوشش مخالف هستند، تشویق کند تا با پوشیدن لباس سفید در روزهای چهارشنبه مخالفت خود را نشان دهند. این جنبش توجه بین‌المللی بسیاری را به خود جلب کرد، به‌ویژه پس از این‌که ویدا موحد، یک زن معترض، در تاریخ ۶ دی ۱۳۹۶ در خیابان انقلاب تهران، روسری سفید خود را برداشت، آن را دور یک چوب بست و در سکوت، بالای یک جعبه برق ایستاد.^۱ او سپس بازداشت شد و یک ماه را در زندان گذراند. این اقدام نمادین او توسط زنان دیگری در سراسر کشور تکرار شد که به طور جمعی به «دختران خیابان انقلاب» معروف شدند.^۲

افزایش اعتراضات جامعه مدنی علیه حجاب اجباری با سرکوب خشونت‌آمیزتر زنان و فعالان مدافع حقوق زنان مواجه شد. انتخاب ابراهیم رئیسی به عنوان رئیس‌جمهور فصل جدیدی را در سرکوب آزادی‌ها و حقوق زنان توسط رژیم اسلامی باز کرد. دولت رئیسی بر اهمیت نقش زنان مسلمان در خانه و مسئولیت‌های آن‌ها نسبت به خانواده تأکید کرد و وضعیت زنان در جامعه اسلامی را بیش از پیش محدود ساخت.^۳ همچنین، دولت او سیاست‌هایی را با هدف افزایش جمعیت کشور با تصویب قوانینی نظیر «جوان‌سازی جمعیت و حمایت از خانواده» در سال ۱۴۰۰ در مجلس دنبال کرد. این قانون شامل اقدامات تنبیهی از جمله «جرمانگاری بیش‌تر و ممنوعیت سقط جنین، ممنوعیت عمل‌های عقیم‌سازی مانند توبکتومی و وازکتومی، ممنوعیت فروش بدون نسخه وسایل پیشگیری از بارداری و حذف پرداخت‌های بیمه درمانی برای سزارین» می‌شود.^۴ این قانون به دلیل نقض خودمختاری بدنی و کرامت انسانی زنان ایرانی و همچنین به‌خطرانداختن جان آن‌ها مورد انتقاد قرار گرفته است.

۱. به عبارت دقیق‌تر این اقدام ویدا موحد در تقاطع خیابان انقلاب و خیابان وصال صورت گرفت.

۲. ۲۲ روایت از «دختران خیابان انقلاب»؛ ادامه یک کشمکش چهل ساله، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۷ بهمن ۱۳۹۶.

۳. معاون رئیسی: «تساوی زن و مرد» به ضرر زن است، صدای آمریکا فارسی، ۲۶ دی ۱۴۰۱.

ویدا موحّد، آغازگر حرکت «دختران خیابان انقلاب»

در این بستر پرتلاطم نابرابری جنسیتی و تبعیض و در فضای جنبش‌های در حال گسترش جامعه مدنی، قتل مهسا امینی جرقه گسترده‌ترین و شدیدترین اعتراضات پس از انقلاب ۱۳۵۷ را در سراسر کشور زد. این اعتراضات با پیشگامی زنان برگزار شد و خواستار حقوق بنیادین آن‌ها بود، به گونه‌ای که برخی نیز از آن به عنوان «انقلاب زنانه» یاد کرده‌اند. طی چهار دهه گذشته، مطالبات زنان عمدتاً در چارچوب ارزش‌های اسلامی محدود شده بود و فعالان تلاش می‌کردند با قواعد رژیم بازی کنند. با این حال، اکنون خواسته‌ها بنیادین‌تر شده و در کلیت خود یادآور کمپین یک میلیون امضا هستند.

لازم به ذکر است که عمق و گستردگی مطالبات معترضان بدون نظرسنجی‌های معتبر و گسترده عمومی یا در حالت ایده‌آل، یک همه‌پرسی قابل فهم نیست. از آن‌جا که چنین امری در شرایط کنونی امکان‌پذیر نیست، تنها می‌توانیم به شعارهای معترضان برای درک خواسته‌های عمومی تکیه کنیم.

معترضان با پیشگامی زنان، خواستار حق انتخاب بر بدن و آزادی بیان هستند که در حق انتخاب پوشش و لغو قانون اجباری حجاب، که ابزاری برای کنترل و سرکوب زنان محسوب می‌شود، تجلی می‌یابد. زنان این مطالبات را نه تنها با شعارها بلکه از طریق بریدن

موهایشان و سوزاندن روسری‌هایشان - که نماد سلطه مذهبی و پدرسالارانه و سرکوب حقوق زنان است - بیان می‌کنند.

با این حال، این خواسته‌ها فراتر از حقوق زنان است و حقوق زنان را به حقوق بشر و اصول دموکراسی پیوند می‌دهد. شعارهایی همچون «آزادی، آزادی، آزادی»، «نگ ننگ ما / رهبر الدنگ ما»، «جمهوری اسلامی نمی‌خواهیم، نمی‌خواهیم»، «استقلال، آزادی، حجاب اختیاری»، «خامنهای قاتله / ولایتش باطله» و «مرگ بر خامنهای»^۱ مستقیماً بنیان‌های رژیم جمهوری اسلامی را هدف گرفته‌اند: حجاب اجباری، نهاد رهبری و خود نظام جمهوری اسلامی. به نظر می‌رسد معترضان به این درک رسیده‌اند که تا زمانی که رژیم اسلامی در قدرت است، خواسته‌های آنان برای آزادی و حقوق بنیادین انسانی محقق نخواهد شد.

یک زن جوان در حال سوزاندن روسری خود در جریان اعتراضات سراسری در شهریور ۱۴۰۱، تهران، ایران.

1. "Bi-Sharaf!": A Guide to the Slogans Heard at Protests in Iran, Iranwire, September 22, 2022.

در اقدامی بی‌سابقه که نقش حیاتی در گسترش آگاهی درباره اعتراضات جاری و مطالبات جامعه مدنی ایران داشت، ایرانیان دیاسپورا متحد شدند و با هم‌وطنان خود همگام شدند. آن‌ها با انتشار گسترده اخبار اعتراضات و خشونت‌های رژیم در شبکه‌های اجتماعی، برگزاری رویدادها و تجمع‌ها در سراسر جهان، به حمایت فعالانه از این جنبش پرداختند. انجمن خانواده‌های قربانیان پرواز PS۷۵۲ [در ایران معروف به هواپیمای اوکراینی] به‌ویژه تجمعاتی منظم در آمریکای شمالی، اروپا، استرالیا و نیوزیلند برگزار کرد. سخنگوی این انجمن - حامد اسماعیلیون که همسر و دخترش در حادثه سرنگونی پرواز PS۷۵۲ توسط سپاه پاسداران در سال ۱۴۰۰ کشته شدند - به یکی از چهره‌های شناخته‌شده مخالف رژیم تبدیل شده است. این گروه همچنین طوماری راهاندازی کرد برای ترغیب رهبران کشورهای گروه هفت کشور صنعتی موسوم به G۷ به اخراج سفرای رژیم اسلامی از کشورهايشان و فشار بر تهران برای آزادی تمام زندانیان عقیدتی. این طومار که نزدیک به یک میلیون امضا داشت در سال ۱۴۰۱ به رهبران G۷ ارائه شد.^۱

دیگر مدافعان حقوق زنان و فعالان حقوق بشر و چهره‌های برجسته در دیاسپورای ایرانی - از جمله نازنین بنیادی، مسیح علی‌نژاد و شاهزاده رضا پهلوی، با ایراد سخنرانی، برگزاری سمینارها و ملاقات با رهبران خارجی همچون کامالا هریس، معاون وقت رئیس‌جمهور آمریکا، توجه جامعه جهانی را به اعتراضات جلب کردند. این چهره‌های مخالف به دستاوردهای قابل‌توجهی رسیدند که شاید مهم‌ترین آن‌ها، حذف ایران از کمیسیون وضعیت زنان سازمان ملل (CSW) باشد. بسیاری از سیاستمداران و فعالان برجسته زنان از سراسر جهان - همچون ملان ویرویر، جولیا گیلارد، هیلاری کلینتون، پگی کلارک و هینا جیلانی - نامه‌ای سرگشاده امضا کردند و از سازمان ملل خواستند ایران را از این کمیسیون اخراج کند.^۲

در پیروزی مهم دیگری برای مخالفان ایرانی، برای دو سال پیاپی مقامات رژیم اسلامی در کنفرانس امنیتی مونیخ سالانه نادیده گرفته شدند و برگزارکنندگان این رویداد در سال ۲۰۲۳ از شماری از چهره‌های مخالف جمهوری اسلامی (مسیح علینژاد، نازنین بنیادی

1. [G7 Leaders: Expel Iran's Diplomats/Demand that Political Prisoners Be Freed.](#)

2. [Global action in solidarity with Iranian women & girls who are courageously demonstrating peacefully for their fundamental human rights.](#)

و شاهزاده رضا پهلوی) و در سال ۲۰۲۴ از چند تن از مجروحان خیزش ۱۴۰۱ دعوت کردند.

قتل مهسا امینی نقطه شروع یک تغییر بزرگ در ایران بود. اعتراضات مردمی که با حضور پررنگ زنان آغاز شد، نه تنها برای حقوق برابر بلکه برای رسیدن به آزادی‌های بنیادین شکل گرفت و اعتراض و خواسته‌های ایرانیان را در ابعاد بسیار وسیع‌تر به جهانیان نشان داد.

Women, Life, Freedom

The Struggle of Iranian Women Against Oppression

2025

On Tuesday, September 13, 22-year-old Mahsa (Zhina) Amini was arrested by Iran's Hijab Police (Gasht-e Ershad, or Morality Police) for allegedly failing to properly cover her hair shortly after arriving in Tehran from her hometown of Saqqez. Police informed her brother, who was with her at the time, that she would be taken to the notorious Hijab Police headquarters on Vozara Street and released after an hour-long "educational class." Hours later, an unconscious Mahsa was transferred to Kasra Hospital^{1,2}

The picture that Hamed posted of Mahsa Amini's parents from Kasra Hospital in Tehran on her Twitter account. Image courtesy: Niloofar Hamed/Twitter.

When Niloofar Hamed, an Iranian journalist with Shargh daily, tweeted a photo of Mahsa's grief-stricken parents at Kasra Hospital three days later, crowds began gathering outside the hospital. Protests erupted soon after news emerged that Mahsa had died

۱. مرگ مغزی مهسا ۲۲ ساله بر اثر ضربات مأموران گشت ارشاد اسلامی، کیهان لندن، ۲۴ شهریور ۱۴۰۱.

۲. «مهسا امینی در کما»؛ پلیس می گوید «ناگهانی دچار عارضه قلبی شد»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۴ شهریور ۱۴۰۱.

from head injuries sustained in custody. This quickly ignited an unprecedented wave of unrest, marked by the prominent, active participation of young women, spreading to over 280 cities within weeks.

Mahsa's assault was the latest episode in the Islamic regime's longstanding history of violent repression against women. Soon after the 1979 Islamic Revolution, the regime began imposing restrictions on women and enforcing an Islamic dress code. In the spring of 1980, Ayatollah Khomeini declared that women should wear the veil, sparking a massive protest on International Women's Day, March 8, in Tehran.¹ Approximately 15,000 women from diverse backgrounds demonstrated against mandatory hijab, with protests spreading to other cities and lasting five days. This marked the first major protest against the Islamic regime, forcing a temporary retreat on hijab enforcement. On March 11, prominent theologian and politician Ayatollah Mahmoud Taleghani stated in an Ettela'at newspaper interview, "there's no compulsion about hijab."²

Two images from the International Women's Day protests, March 1979. Left image: Malihe Nikjoumand, theater and television actress, conversing with a cleric. Photographer: Hengameh Jalali (Golestan).

۱. در اندیشه امام خمینی: حجاب مخالف آزادی نیست، پرتال روح‌الله خمینی.

۲. آیت‌الله طالقانی: در مورد حجاب اجبار در کار نیست، تاریخ ایرانی، ۸ اسفند ۱۳۹۶.

In 1981, mandatory hijab was decreed, barring women without proper Islamic attire from entering workplaces and government offices¹.

Soon, various branches of the Islamic Revolution Committee—such as the committee for the prevention of vice—and other paramilitary forces began patrolling the streets to enforce hijab², often with such severe measures that Khomeini himself intervened, advising these groups to avoid assaulting women over improper hijab. In 1983, Iran's Majlis formalized this mandate by passing the Islamic Penal Code, making non-compliance punishable by imprisonment, fines, and/or 74 lashes³. This enforcement stands in stark contrast to Article 5 of the Universal Declaration of Human Rights, which prohibits torture and “cruel, inhuman, or degrading treatment or punishment.”⁴

The Hijab Police was formally established as a distinct law enforcement branch to “ensure moral security in society” during the tenure of Iran's conservative former president Mahmoud Ahmadinejad in 2005. Initially, the Hijab Police were tasked with “verbally admonishing” people with improper hijab in public spaces, including streets, parks, and even inside vehicles, as well as monitoring commercial centers⁵. Green police vans staffed with officers—especially women dressed in head-to-toe black hijab (chador)—became a familiar sight as they closely observed women pedestrians for signs of “improper hijab” in the streets, plazas, and shopping centers of major cities.

۱. چگونه در اوایل انقلاب حجاب اجباری شد، میترا شجاعی، دویچهوله فارسی، ۱۴/۱۰/۱۳۹۲.

۲. از نارالله و جندالله تا گشت ارشاد؛ ابزار ۴۰ سال اعمال حجاب اجباری در ایران، احسان مهرایی، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۶ شهریور ۱۴۰۱.

۳. جرم بدحجابی در قانون مجازات اسلامی چیست؟، بنیاد وکلا، تیر ۱۴۰۱.

4. [Universal Declaration of Human Rights](#), United Nations.

۵. از نارالله و جندالله تا گشت ارشاد؛ ابزار ۴۰ سال اعمال حجاب اجباری در ایران، احسان مهرایی، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۶ شهریور ۱۴۰۱.

However, their approach drastically changed after a few months, with officers starting to verbally and physically assault and arrest women they deemed were improperly dressed. Vehicles of drivers wearing loose hijab or even carrying passengers would get fined and/or impounded for up to two months. There have been numerous reports as well as complaints and videos on social media documenting the brutality of the hijab police forces against women. These cases range from verbally insulting women and their companions to violent arrests and beatings in detention centers that have resulted in injury, hospitalization, and in some cases death and even shooting at civilians^۱.

The picture is captured from a video of a young girl being violently arrested and thrown in the van by hijab police forces. The video went viral on social media in 2021.

۱. قتل به معروف، نهی از زندگی؛ گاهشمار فجایع گشت ارشاد در ایران، احسان مهرابی، العربیه فارسی، ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۲.

Zahra Bani-Yaghoub, a 26-year-old medical student, is the first documented victim of hijab police brutality. She was arrested while on an outing with her fiancée in a park in the city of Hamedan in 2007 and passed away in custody two days later. Prison officials claimed she had committed suicide by hanging herself using an advertisement banner. Her family, however, rejected the claims as there had been bruises on Zahra's body and she had shown no indications of contemplating suicide in a phone call with her brother 15 minutes before allegedly killing herself. Her father said in an interview later that he had seen bruises on Zahra's body, and blood in her ears and nose¹. Her family filed a lawsuit against prison officials on charges of intentional homicide, but the court closed the case by ruling her death suicide. Zahra's family was on several occasions threatened or offered money in return for not pursuing the death of their daughter while in custody².

Abulqasem Bani Yaqoub, Zahra's father at the memorial on the 40th day of her passing, Photographer: Arash Ashoorinia.

۱. رای دادگاه: زهرا بنی یعقوب در زندان خودکشی کرده است، رادیو فردا، ۲۰ تیر ۱۳۸۷.
 ۲. پدر زهرا بنی یعقوب: با رشوه و تهدید ساکت نمی‌شویم، وبلاگ «ما زنان»، ۳۱ شهریور ۱۳۹۰.

In another incident, the video of which was circulated on social media and caused widespread controversy, the hijab police officers arrested three girls and two boys in a park in Tehran on charges of splashing water on each other, and when one of the girls resisted arrest, she was violently beaten and thrown in the van.¹ In one of the most infamous cases of police mistreatment of women, young Iranian writer Sepideh Rashnu whose altercation with another woman on the bus over the issue of hijab had gone viral on social media was later arrested and forced to confess on national TV to “propaganda against the Islamic Republic” and “encouraging (moral) corruption and prostitution.”² In the video, there were bruises around Rashnu’s eyes, and she had reportedly been hospitalized due to internal bleeding in the stomach area shortly before her forced confession³.

Iranian lawyer and human rights activist Abdolsamad Khorramshahi says physical or even verbal assault of people wearing improper hijab is against the law and should be investigated by the relevant organization⁴. It is also a violation of Article 10 of the International Covenant on Civil and Political Rights, to which Iran is a signatory. Article 10 stipulates that “all persons deprived of their liberty shall be treated with humanity and with respect for the inherent dignity of the human person”⁵. Yet, there has been no supervision and accountability for the misconduct of hijab police, with senior law enforcement officers and officials expressing sup-

۱. پلیس تهران بازداشت دو مامور به دلیل «برخورد خشن» با یک دختر را متوقف کرد، صدای آمریکا فارسی، ۵ تیر ۱۳۹۸.

2. [Sepideh Rashnu](#), United States Commission on International Religious Freedom.

۳. سپیده رشنو به علت خونریزی داخلی به بیمارستان منتقل شده بود، ایران وایر، ۱۳ مرداد ۱۴۰۱.

۴. «گشت ارشاد» یا «ارشاد گشت؟!» | واکنش‌ها به ویدئوی درگیری مامور پلیس با دختر جوان، پایگاه خبری آفتاب، ۴ تیر ۱۳۹۸.

5. [International Covenant on Civil and Political Rights](#), United Nations.

port for and even encouraging brutality against women¹. When the 47-year-old Minoo Hasanabadi was violently arrested for protesting the beating of a young woman by hijab police officers in 2018, the then judiciary chief Sadeq Larijani said the law enforcement should not ‘retreat even one step’ as it would undermine the authority of the police and their ability to safeguard the country’s security².

The establishment of the hijab police has been fraught with controversy and shrouded in ambiguity. Javad Imam, an Iranian politician, and a member of the Reformists Front claimed in an interview with Iran Labor News Agency (ILNA) in September 2022 that the hijab police force was established in accordance with the ‘Hijab and Chastity Law’ approved by the Supreme Council of the Cultural Revolution in 2005^{3&4} that was later amended in 2019 under the title of Resolution 820. It is also referenced by Iran’s Headquarters for the Promotion of Virtue and Prevention of Vice (Setad-PV) in its report on the country’s future hijab policy in 2020. Among others, this law mandates the country’s Law Enforcement Command with prosecuting “people with bad hijab” on the streets.⁵

However, Article 638 of the Penal Code that codified mandatory hijab only specifies that “women, who appear in public places and roads without wearing an Islamic hijab, shall be sentenced to ten days to two months’ imprisonment or a fine...”⁶. The crime of

۱. قتل به معروف، نهی از زندگی؛ گاهشمار فجایع گشت ارشاد در ایران، احسان مهرابی، العربیه فارسی، ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۲.

۲. یک زن به دلیل اعتراض به کتک زدن دختر جوانی توسط «گشت ارشاد» بازداشت شد، رادیو فردا، ۳ اردیبهشت ۱۳۹۷.

۳. جواد امام: تاریخ مصوبه گشت ارشاد مشخص است به کدام دولت می‌رسد/ موضوع فقط محدود به گشت ارشاد نیست، پایگاه خبری تیک، ۳۰ شهریور ۱۴۰۱.

4. [Keyhan International](#), June 16, 2014.

۵. همه چیز درباره مصوبه حجاب و عفاف سال ۸۴ که رئیسی ابلاغ کرد + متن کامل، رویداد ۲۴، ۱۷ تیر ۱۴۰۱.

6. [Islamic Penal Code of the Islamic Republic of Iran – Book Five](#), Iran Human Rights

improper (bad) hijab' has not been defined in either the Constitution or the Islamic Penal Code, and the Iranian regime has never formally elucidated guidelines for 'proper hijab'. Rather, the 2005 'Hijab and Chastity Law' gives Law Enforcement Command and consequently individual enforcers the autonomy to define criteria of chastity and improper attire at their discretion and crack down on women at will¹². This action of the Supreme Council of the Cultural Revolution is itself a direct violation of the Article 71 of the Constitution which gives the authority to establish laws on all matters to the Islamic Consultative Assembly (Iran's Parliament or Majlis)³, which has yet to ratify Hijab and Chastity Law or any laws on hijab.

The arbitrary approach of law enforcement to 'safeguarding hijab and chastity' has resulted in considerable disparities across the country, with major cities particularly Tehran, and 'sacred cities' such as Qom and Mashhad bearing the brunt of the crackdown. Tehran's acting police chief Ahmadreza Radan said in an interview in 2013 that the police consider 'tight or short manteaus, dresses with short sleeves or revealing hair' as examples of bad hijab.⁴ These comments, however, reflect the personal views of Tehran's acting police chief, not guidelines communicated to forces even in Tehran, let alone to other cities. In Mashhad, for example, the "21st of Tir Headquarters"⁵ was established in Khorasan Razavi province (Mashhad) in the summer of 2022 to promote hijab and chastity in governmental offices by introducing new guidelines including

Documentation Center, July 15, 2013.

۱. نیروی انتظامی چگونه در دام «گشت ارشاد» گرفتار شد؟، عصر ایران، ۱۷/۸/۱۴۰۱.

۲. همه چیز درباره مصوبه حجاب و عفاف سال ۸۴ که رئیسی ابلاغ کرد + متن کامل، رویداد ۲۴، ۱۷ تیر ۱۴۰۱.

۳. نیروی انتظامی چگونه در دام «گشت ارشاد» گرفتار شد؟، عصر ایران، ۱۷/۸/۱۴۰۱.

۴. رادان مصادیق بدحجابی را اعلام کرد، فرارو، ۵ تیر ۱۳۹۱.

5. The 21st of Tir is the National Day of Hijab and Chastity in the Islamic Republic calendar.

banning the use of profile pictures with uncovered hair for women in social media, not hiring secretaries of the opposite gender for executives, etc.¹. In another instance of a local approach to enforcing hijab, Mashhad Prosecutor Esmail Rahmani said in an interview recently that their office had asked the city's governor to ban banks and governmental offices from providing services to people with 'bad hijab'. Bushehr Governor Salehi Rahimi also issued a decree to separate the rooms of male and female employees in government offices and required all women employees of the city council to wear the chador^{2&3}.

The arbitrary approach of the regime to the issue of hijab to some extent arises from the fact that hijab itself has not been explicitly defined in Quran, and there is the only verse on the issue that reads "tell the believing women to... display of their adornment only that which is apparent and to draw their veils over their bosoms, and not to reveal their adornment⁴" except to their close male relatives (Mahrams). As a result of this ambiguity, the majority Muslim countries have taken different approaches to the issue of hijab. While countries such as Turkey and Lebanon do not have mandatory hijab laws, in Iran and Afghanistan hijab is compulsory for all women across the country regardless of their religion. In Afghanistan, the Taliban reestablished the Ministry for the Propagation of Virtue and the Prevention of Vice after regaining control of

۱. گشت ارشاد جدید در مشهد / برای آقایان؛ کروات، پاپیون، تی شرت، زیورآلات و شلوارهای زاپدار ممنوع / گشت نامحسوس در تمام ادارت، شرکتها، مطب، داروخانه و مکانهای عمومی / عکس پرو فایل ها باید اسلامی باشد، عصر ایران، ۱۱ تیر ۱۴۰۱.

2 Also called a tchador, worn by some Iranian women when outside the house, is a full-body cloak. It is often accompanied by a smaller headscarf underneath. it is a cloak that falls to a woman's feet and includes the head covering. Beneath the chador is usually a dress, blouse and skirt, or blouse and pants. Source: [What's the difference between a hijab, chador, niqab, burka and burkini?](#), Modest Path.

۳. رئیسی دستور اجرای کامل مصوبه عفاف و حجاب را صادر کرد، ایران اینترنشنال، ۱۵ تیر ۱۴۰۱.

4. Quran, Nur, Verses 30-31.

the country in 2021 and passed a law in 2022 requiring all women to cover their faces with burqa or niqab. In Indonesia, only Muslim women in Aceh Province are legally required to wear hijab, where Sharia police or the Wilayatul Hisbah is responsible for enforcing hijab. Yet, many other provinces and cities have imposed strict Islamic dress codes on women by issuing local decrees¹.

It should be noted that mandatory veiling for women and their subsequent prosecution was but one of the most visible aspects of the crackdown on women's rights following the 1979 revolution. The Islamic Regime in Iran regulates and polices other aspects of women's lives as well, including their rights within the family, choice of university discipline, and even profession. The Civil Code of Iran (articles 1034-1194) recognizes the man as the head of the household, who has the exclusive right to divorce "whenever he wishes to do so", the right to decide the wife's place of residence, as well as the right to prevent her from pursuing a profession² if he deems it "incompatible with the family interests or the dignity of himself or his wife". In 1992, the Supreme Council of Cultural Revolution passed a new mandate to guide Iran's policies on women's employment that stressed the key role of women as mothers and caregivers and emphasized certain professions such as teaching, midwifery, and nursing. Afterward, women were deprived of the right to study in as many as 70 subfields in higher education and could not pursue certain professions such as firefighting or judge-ship that were deemed unsuitable for women³.

Women are banned from traveling abroad without the permission of their guardians (father, paternal grandfather, or husband). For years, women traveling alone inside the country had to obtain

1. *Indonesian Women Speak Out on Dress Codes*, Human Rights Watch, July 21, 2022.

2. *Civil Code of the Islamic Republic of Iran*, UNHCR.

۳. اشتغال زنان و نگاه قانون کشور ما به اشتغال آن ها چگونه است، یاسا، ۲۲ آذر ۱۳۹۸.

a letter from the local police office to justify their presence in another town to be able to find a hotel room. Although this law was reportedly abolished in 2008, many hotels and motels still refuse to serve lone women customers without a letter from the police based on an unwritten law. In 2019, two young women who wanted to stay at a hotel in Isfahan were referred to the police office, where the officer called the father of one of the women – who was married – to check if her father was aware of her whereabouts. “They treated us like runaway girls,” one of the women said in an interview.¹

In this context of deep-rooted discrimination and inequality, women activists in Iran focused their campaigns on other forms of injustice against women despite the violent prosecution of women under the pretext of chastity and adhering to the Islamic dress code. The most notable among these activities was the One Million Signatures campaign in 2006 -- inspired by the One Million Signature campaign by the Women's Action Union for women's rights in 1992 in Morocco -- that called for equal social and economic rights for women such as the equal right to inheritance, child custody, banning death by stoning, etc.²³. In what has been described as one of the most widespread grassroots movements of Iranian women after the 1979 Revolution, the campaign sought to educate people, especially women, on the importance of collective action, deliberation among citizens, bottom-up reforms, strengthening the public sphere, empowering women, and the necessity of grassroots movements for achieving long-lasting social changes.⁴

Although the campaign failed to collect one million signatures, the efforts of its founders increased awareness about the

۱. اما و اگرهای پذیرش خانم‌های تنها در هتل، باشگاه خبرنگاران جوان، ۵ خرداد ۱۳۹۵.

۲. کمپین یک میلیون امضا: تغییر برای برابری در ایران، آموزشکده توانا.

۳. تجربه کمپین یک میلیون امضا: رهایی از مذهب و سرمایه، حاتم سمیع، رادیو زمانه، ۲ فروردین ۱۳۹۵.

۴. کلیات طرح “یک میلیون امضاء برای تغییر قوانین تبعیض‌آمیز”، تغییر برای برابری، ۲۸ مرداد ۱۳۸۵.

challenges and discrimination faced by Iranian women inside the country and abroad. It brought together and empowered Iranian women and human rights activists such as Nasrin Sotoudeh, Shirin Ebadi, Simin Behbahani, Shirin Ardalan, Narges Mohammadi, Babak Ahmadi, etc., who went on to play critical roles in advocating and defending human rights and women's rights in the country. The campaign also received prestigious awards such as Simone de Beauvoir Prize in 2009¹, Anna Politkovskaya Award, and Global Women's Rights award by the Feminist Majority Foundation². The campaign's objective did not specifically include the issue of compulsory hijab but made references to 'the choice of hijab'. Commenting on this issue in an interview with Keyhan London, Shirin Ardalan said in 2018 that social circumstances at the time and the adherence of many women to the Islamic dress code prevent the campaign from focusing on compulsory hijab.³

However, opposition to mandatory hijab soon took a serious turn and entered the civil society discourse more vigorously with campaigns such as the "No to Mandatory Hijab" by the Iranian Liberal Students and Graduates in 2012⁴ and later My Stealthy Freedom by Iranian activist Masih Alinejad in 2014. The Iranian Liberal Students and Graduates created a page for the campaign on Facebook in July 2012, inviting people to express their support for freedom of choice in hijab by sending pictures to the group. The online movement of My Stealthy Freedom which also started as a Facebook page by Alinejad also called on Iranian women to send

1. [The Simone de Beauvoir prize for Women's freedom 2009 is awarded to the Iranian campaign "One Million Signatures"](#), Prix Simone de Beauvoir pour la liberté des femmes, 9 January 2009.

2. [Iranian activists' One Million Signatures campaign for gender justice](#), 2006-2008, Global Nonviolent Action Database.

۳. گفتگو با شیرین اردلان در مورد کمپین یک میلیون امضا؛ جوانه می‌زنم به روی زخم بر تنم، کیهان لندن، ۸ تیر ۱۳۹۷.

۴. صفحه کمپین «نه به حجاب اجباری» در فیس‌بوک.

pictures of themselves without hijab as a protest against the mandatory hijab. Soon the #MyStealthyFreedom hashtag went viral on Facebook and Twitter, with tens of thousands of women participating by posting photos of themselves. For her role and efforts, Alinejad was awarded by the Geneva Summit for Human Rights and Democracy in 2015 for “giving a voice to the voiceless and stirring the conscience of humanity to support the struggle of Iranian women for basic human rights, freedom, and equality».

An Iranian woman posted a picture of herself without hijab to the My Stealthy Freedom page, captured in a subway station in Tehran in 2014. The caption read “I consider Stealthy Freedom as a fight, I will remove compulsory hijab wherever I am on the highway, on the road, in nature, in the class, whenever I can.”

In 2017, Alinejad took the fight against mandatory hijab to the streets by launching the White Wednesday campaign, calling on women to share pictures or videos of themselves removing their hijab in public spaces or wearing white scarves as a sign of protest. The civil disobedience campaign sought to be inclusive by encouraging women who wear hijab willingly but oppose the compulsory dress code to show their opposition by wearing white on Wednesdays. This movement garnered international attention, particu-

larly after a women right's activist called Vida Movahed removed her white scarf on December 27, 2017, in the crowded Enghelab (Revolution) Street in downtown Tehran¹, tied it around a stick and silently stood on top of a utility box. She was subsequently arrested and spent a month in prison. Her symbolic action was repeated by other women across the country, who collectively came to be known as the "Girls of Enghelab Street".²

Increased agitation of the civil society against mandatory hijab was faced with a more violent crackdown on women and women's rights activists. The election of Ebrahim Raisi especially opened a new chapter in the Islamic regime's repression of women's freedoms and rights. The government doubled down on the status of women in Islamic society by stressing Muslim women's important duties and responsibilities in the home and to their families³. Raisi's government has also been aggressively pursuing policies to increase the country's population by implementing policies such as "Rejuvenation of the Population and Support of the Family" which was approved by Majlis in 2021. This law includes punitive measures such as "Further criminalization and bans on abortions, bans on sterilization procedures such as tubectomies and vasectomies, bans on the purchase of over-the-counter contraceptives, and elimination of health insurance payments for cesarean sections"⁴. The law has been criticized as violating Iranian women's bodily autonomy and human dignity as well as endangering their lives.

1. More precisely, this action by Vida Movahed took place at the intersection of Enqelab Street and Vessal Street.

۲. ۲۲ روایت از «دختران خیابان انقلاب»؛ ادامه یک کشمکش چهل ساله، بی.بی.سی فارسی، ۱۷ بهمن ۱۳۹۶.

۳. معاون رئیس: «تساوی زن و مرد» به ضرر زن است، صدای آمریکا فارسی، ۲۶ دی ۱۴۰۱.

4. Rejuvenating the Iranian Population: Endangering Women's Rights and Health, Femena, June 1, 2022.

Vida Movahed, the initiator of the «Girls of Enghelab Street» movement.

It was within this volatile context of gender inequality and discrimination and burgeoning civil society movements that the killing of Mahsa Amini sparked the most widespread and intensive protests across the country after the victory of the 1979 Revolution, with women leading the demonstrations and demanding their fundamental rights, which has been lauded as the “women’s revolution”. Over the past four decades, women’s demands had largely been constrained within the framework of Islamic values, and activists had been trying to play according to the regime’s rules. However, the demands are more fundamental and reminiscent of the One Million Signature Campaign in their universality. It should be noted that the depth and breadth of the protesters’ demands cannot be understood without reliable and extensive public opinion surveys or ideally a referendum. As such a feat is not feasible under the current circumstances, we can only rely on the slogans of protesters to understand popular demands.

Protesters, with women at the forefront, are demanding bodily

autonomy and freedom of expression as manifested in the right to choose their attire and abolishing the compulsory dress code which is considered a way of controlling and subjugating women. Women are expressing their demands not only through slogans but also by cutting their hair and burning their veils which are seen as a symbol of patriarchal dominance and repression of women's rights. However, the demands go beyond women's rights, linking women's rights to human rights and principles of democracy. Slogans of "freedom, freedom, freedom", "Our Incompetent Leader, Our Disgrace", "We Don't Want the Islamic Republic" and "Independence, Freedom, Optional Hijab", "Khamenei is a Murderer, an Illegitimate Ruler" and "Death to Khamenei"¹ target the very foundations of the regime in Iran: mandatory hijab, the institution of the supreme leader and the Islamic government itself. It seems protesters have realized that as long as the Islamic regime is in power, their demands for freedom and fundamental human rights will not be realized.

A young woman burning her scarf during protests in September 2022 in Tehran, Iran

1. «Bi-Sharaf!»: A Guide to the Slogans Heard at Protests in Iran, Iranwire, September 22, 2022.

In yet another unprecedented move that played a critical role in spreading awareness about the ongoing protests and the demands of the Iranian civil society, the Iranian diaspora united and rallied behind their countrymates by actively and aggressively posting news about the protests and the regime's brutality on social media, organizing events and rallies across the world. The Association of Families of Flight PS752 Victims, in particular, has been regularly organizing rallies in North America, Europe, Australia, and New Zealand. Their spokesperson, Hamed Esmaeilion - whose wife and daughter were killed when Iran's Revolutionary Guard shot down Flight PS752 in 2020 - has emerged as a major opposition figure. The group also launched a petition to urge the leaders of the G7 Group of Nations to expel the Islamic regime's ambassadors from their countries and pressure Tehran to release all prisoners of conscience. The petition, with nearly 1 million signatures¹, was submitted to the G7 leaders in December 2022.

Other women's and human rights advocates in the diaspora, including Nazanin Boniadi, Masih Alinejad, and Crown Prince Reza Pahlavi, have drawn global attention to the protests through speeches, seminars, and meetings with international leaders, such as U.S. Vice President at the time, Kamala Harris, among others, to rally international support for Iranian civil society. These opposition figures have achieved notable victories, perhaps the most significant being Iran's removal from the Commission on the Status of Women (CSW). Many prominent women politicians and activists worldwide—including Melanne Verbeke, Julia Gillard, Hillary Rodham Clinton, Peggy Clark, and Hina Jilani—signed an open letter urging the UN to oust Iran from the CSW.² Another major win for the Iranian opposition was the snubbing of Islamic regime of-

1. [G7 Leaders: Expel Iran's Diplomats / Demand that Political Prisoners Be Freed.](#)

2. [Global action in solidarity with Iranian women & girls who are courageously demonstrating peacefully for their fundamental human rights.](#)

ficials at the annual Munich Security Conference for two consecutive years. In 2023, the event organizers invited several prominent critics of the Islamic Republic, including Masih Alinejad, Nazanin Boniadi, and Crown Prince Reza Pahlavi. For the 2024 conference, the organizers further extended invitations to individuals injured during the 2022 uprising.

The killing of Mahsa Amini marked a pivotal moment in Iran, sparking widespread change. The popular protests, led prominently by women, were not only a call for equal rights but also a demand for fundamental freedoms. They amplified Iranians' voices and their demands to the world on an unprecedented scale.

